

Högman, Margareta (1786 - 1849)

Ystäväliikkeen hengellinen johtaja

Margareta Högman oli ystäväliikkeeksi kutsutun herätysliikkeen johtaja ja hengellinen ohjaaja 1810-luvulta kuolemaansa saakka. Liike edusti sisäistä rukouselämää ja elämän pyhitystä painottavaa kristillisyyttä. Toiminta sai sielunhoidollisia, sosiaalisia ja kulttuurisia muotoja. Ystäväliike säilytti uskonkäsityksessään erityislaatunsa ja työssään omalinjaisuutensa suhteessa ympäristön herätysliikkeisiin, Paavo Ruotsalaisen herännäisyyteen ja Henrik Renvqvistin rukoilevaisuuteen.

Suomalaiset pietistiset liikkeet olivat virinneet 1700-luvun puolivälistä lähtien hurmosherätyksinä, joissa naisilla oli usein tärkeä rooli alkuun sysääjinä ja liikettä kokoavina hurmossaarnaajina. 1800-luvulla kansanherätysliikkeiden järjestäytyminen suitsi hurmoksellisuutta ja siirsi naisia liikkeissä sivummalle. Margareta Högmanin uskonnollinen työ loi oman herätysliikkeen, joka vaikutti Itä-Hämeen ja Etelä-Savon länsiosassa ja jota on kutsuttu ystäväliikkeeksi.

Margareta Högmanin isä, Iin pitäjämästä lähtöisin ollut Jaakko Högman (1750 - 1806), oli [Paavo Ruotsalaisen](#) hengellisenä neuvonantajana tunnettu Jyväskylän seppä. Margareta Högmanin hengellinen toiminta alkoi palvelustyttöä Kangasniemellä Hankamäen Kovalan talossa. Kangasniemellä hänen isänsäkin oli aikoinaan pitänyt hartauksia. Talot ja seudut, joissa Margareta Högman asui elämänsä aikana, muodostuivat herätyksen keskuspaikoiksi.

Margareta Högman avioitui 1811 joutsalaisen isäntänsä, vuokraviljelijä Antti Heikinpoika Hoskon kanssa mutta käytti edelleen isänsä nimeä. Aviopari asui aluksi Joutsan Uimaniemessä ja vuodesta 1814 Ruokorannan Muhkuran torpassa. Sieltä he siirtyivät 1820 Vahvaselän kylän suureen herätysystävälliseen Tyyskän taloon ja lopuksi 1836 sen syrjäiseen Kolun torppaan, johon "ystävät", kuten he kutsuivat toisiaan, joukoin kokoontuivat. Kolusta oli matkaa lähimmille Joutsan, Mäntyharjun ja Hirvensalmen kirkkoille kullekin 30 kilometriä. Liikkeen nousukautta elettiin suurin piirtein 1820-luvulta 1850-luvulle. Parhaimmillaan kokouksiin saattoi tulla kerrallaan monta sataa ihmistä.

Margareta Högmanin lähimmäksi työtoveriksi tuli mäntyharjulainen ratsutilallisen poika Salomon Häkkänen (1784 - 1868). Niin "ystävissä käymisiin" eli yhteisiin kokouksiin kuin kotielämän hetkipalveluihin vakiintuivat omat hartausmuodot, joissa laululla, virsillä ja rukouksilla oli keskeinen sija. Margaretan kirjoittamaksi mainittua arkkivirttä *O Jumalan Karitza* käytettiin ehkä näissä tilanteissa. Kokouksiin kuului myös lukemista, hiljaisia keskusteluja pienissä ryhmissä ja rakentavia puheita. Johtajuus oli jaettua. Myös naiset saattoivat esiintyä postillaa lukien, rukouksia johtaen ja jopa puhujina. Liike veti mukaansa maaseudun väkeä yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta.

Uskonelämän näkyviä hyveitä olivat säännölliset polvirukoushetket, elämäntapojen raittius ja siisteys, köyhien ja ahdistuneiden auttaminen sekä sielunhoito. Högman oli armoitettu hengellinen ohjaaja ja sielunhoitaja, joka pystyi auttamaan myös – kuten käräjäpöytäkirjat kertovat – luokseen lähetettyjä mieleltään sairastuneita. Ystäväliikkeessä oli huomattavaa käytännöllistä ja sivistyksellistä valistuneisuutta. Luottaessaan "sanaan" ja sen omakohtaiseen lukemiseen ystävät olivat itsenäisen lukemisen, kirjoittamisen ja kirjakulttuurin edistäjiä. Ei vain matkustaen, vaan myös kirjoittaen pidettiin yhteyttä ystäviin yli säätyrajojen, hoidettiin sielua, kirjattiin tapahtunutta ja vahvistettiin liikkeen identiteettiä.

[Henrik Renqvistin](#) kirjallisuuden kustannus- ja levitystyö sai ystävistä tukijansa. Suhde Paavo Ruotsalaiseen oli jännitteinen ja johti liikkeiden vetäytymiseen toisistaan, vaikka kohtaamiseen hakeuduttiin useita kertoja. Konflikteja sisältävät kohtaamiset on kirjattu historiaan useana versiona. Ero muihin herätysliikkeisiin ilmeni lähinnä rukouskäsitksessä, hurskauselämässä ja suhteessa raittiuteen. Högman ystävineen joutui haastetuksi luvattomista rukouskokouksista pitkällisiin herännäisöikeudenkäynteihin 1831 ja 1842. Viimeisen oikeusjutun tuomiosta valitettiin, ja se raukesi Viipurin hovioikeudessa 1844. Jatkuvat oikeusjutut eivät horjuttaneet kunnioitetun johtajan ja hengellisen äidin asemaa eivätkä lamaannuttaneet liikettä. Högman kuoli 63-vuotiaana 1849. Liike jatkui Salomon Häkkäsen johdossa 1850- ja 1860-luvulla.

Margareta Högmanin uskonkäsitys näyttää jatkavan reformaation takaista pyhityselämän ja mystiikan perinnettä. Se sitoutui silti vahvasti luterilaiseen kristilliseen ajatteluun. Högman ja Häkkänen pyrkivät kristinopin 'klassiseen' sisältöön ja etsivät uskonnollisen elämän keskitietä, joka olisi hyödyksi ja valoksi niin heränneelle kuin hänen ympäristölleen. Hurmoksellisuutta ei liikkeeseen ole liitetty, vaan on korostettu sen maltillista ja palvelevaa luonnetta. Ystävät halusivat puolustaa sitä uskoa, joka elää jokahetkessä sydämen rukouksessa ja "vaikuttaa rakkauden kautta työtä tekemään". Se, että ystävät omaksuivat hengellisen pappouden ja oman hartausjärjestyksensä arkeen avaamalla antoivat tilaa liturgialle ja hengelliselle syventymiselle, ei johtanut kirkon hylkäämiseen. He kävivät ahkerasti kirkossa ja ehtoollisella.

Jälkimaailman silmissä ystäväliike jäi pitkäksi aikaa suurten herätysliikkeiden katveeseen ja tuli osin niiden omimaksikin. Myöhemmissä tulkinnoissa Margareta Högmanin työn on nähty jatkuneen liikkeen seuraajien (Antti Manninen, Vappu Hoppman, Antti Ahvenainen) kansanvalistustyössä, virsirunoudessa ja yhteiskunnallisissa tehtävissä. Margareta Högman on 1800-luvun alkupuolen merkittävä ja omalinjaisuudessaan kiehtova naisvaikuttaja niin suomalaisessa pietismissä ja naishistoriassa kuin hengellisen arkkivirren näkökulmasta.

Margareta (Margeta) Högman S 16.11.1786 Pohjois-Ii, K 3.3.1849 Joutsa. V seppä Jaakko Högman (vuoteen 1791 Hökkä) ja Klaara Niilontytär Antti. P 1811 - vuokraviljelijä Antti Heikinpoika (Hosko) S 1785, K 1865 Mikkeli.

URA. Herätysjohtaja. Itähämmäläisen ja Mikkelin tienoon niin sanotun ystäväliikkeen perustaja, keskushahmo ja hengellinen johtaja noin 1810 - 1849.

TUOTANTO. O Jumalan Karitza. [arkkivirsijulkaisu Kaxi Uutta Hengellistä Wirttä]. [1831] 1834.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS. *M. Akiander*, Historiska upplysningar om religiösa rörelserna i Finland i äldre och senare tider VII. 1863; *T. Hökkä*, Margareta Högman : Ystäväliike ja arkkivirsi. 2006/2007; *T. Hökkä*, "O Jumalan Karitza" : 1800-luvun pietistisestä arkkivirrestä // Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain 1/2008; Joutsan kirja. 1976: *P. Koitti*, Margareta Högman, hänen ystävänsä ja vastustajansa; Juuri kannattaa sinua : Yli-Iin kirkon 50-vuotisjuhlakirja. 1982: *E. Jaatinen*, Jaakko Högman - seppä sielunhoitajana; Mäntyharjun seurakunnan taipaleelta : 350-vuotismuistojulkaisu 1595 - 1945. 1945: *O. Airas*, Hengellisiä liikkeitä Mäntyharjulla 1800-luvulla; *J. Ripatti*, Tuore öljypuun lehti : Lahden seudun herännäisyyden historiaa. 2008; *M. Rosendal*, Suomen herännäisyyden historia XIX:llä vuosisadalla 1 - 4 : 1796 - 1900. 1902 - 1915; *T. Ruokanen*, Paavo Ruotsalainen : Talonpoikain herättäjä. 1989; *I. Salonen*, Ystävien seurassa : Suuren herännäisyyden ajoilta Suur-Savossa. 1922; *I. Sulkunen*, Liisa Eerikintytär ja hurmosliikkeet 1700 - 1800-luvulla. 1999; Suomen kirjallisuushistoria I. 1999: *T. Hökkä*, Modernia kansallista lyriikkaa. Pietistinen kansa – kansanrunon kansa; *T. Tuulio*, Fredrikan Suomi : esseitä viime vuosisadan naisista. 1979.

Kaunokirjallisuus. *R. Argillander*, Ahvenniemi 1842 - 1982. (näytelmä, käsikirjoitus) 2008; *T. Huuhtanen*, Herännäiskäräjät. (näytelmä, käsikirjoitus) 1984; *E. Jaatinen*, Seppä Jumalan armosta. 1991; Sun hautas päälle istutamm' (muistoruno 1849). 1863.

JULKISET MUOTOKUVAT JA MUISTOMERKIT. Hautamuistokivi: 1930, Joutsan hautausmaa.

Kirjoittaja(t): Tuula Hökkä

Julkaistu 15.1.2010 (päivitetty 23.1.2012)

Artikkelitekstin pituus: 5549 merkkiä

[Kansallisbiografia-verkojulkaisu](#)

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura